Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

25-04.2019

Latin-Amerikagruppene i Norges innspill til behandling av Stortingsmelding 20 (2018-19): Statens pensjonsfond

Latin-Amerikagruppene (LAG) i Norge vil takke for muligheten til å komme med innspill til stortingsmeldingen Statens pensjonsfond 2019.

Statens Pensjonsfond Utland (SPU) sine investeringer har konsekvenser for menneskeliv og natur i andre deler av verden. LAG mener det er avgjørende at Stortinget og fondsforvalterne er bevisst dette ansvaret og om investeringenes konsekvenser for lokalsamfunn, land, miljø og bærekraftig utvikling. Det er det norske folk, gjennom Stortingets representanter, som bestemmer hvordan Oljefondet skal forvaltes. Da må det norske folk kjenne til hva vi investerer i og hvordan dette påvirker lokal og globalt.

1. Samstemthet i norsk utenrikspolitikk

LAG erfarer at utvinningsindustrien i Latin-Amerika sjelden følger menneskerettigheter, tar hensyn til urfolksrettigheter eller miljø. På tross av dette investerer SPU i store deler av regionen.

Vi vil spesielt trekke fram SPUs investeringer i storindustri i skogdrift, med produksjon av cellulose fra tømmer (herunder gran og eukalyptus). Store plantasjer til cellulose- og emballasjeproduksjon, fordrer samtidig hogst av enorme områder skog ofte regnskog, som regel med urfolk og småbønder som nærmeste naboer. I en slik kontekst bør det være essensielt for Stortinget med en grundig og transparent rapportering på aktsomhetsvurderingene og selskapsdialogen fondsforvalter gjør. Dette gjelder både med tanke på mulige brudd på menneskerettigheter og på urfolks rettigheter innenfor atferdskriteriet, og med tanke på miljøkonsekvensene av avskoging innenfor klimakriteriet.

Latin-Amerikagruppene i Norge jobber tett med norske investeringer i Latin-Amerika og vi vil med dette vise to konkrete eksempler på hvordan oljefondsinvesteringer i skogindustri på kontinentet bidrar til miljøødeleggelser, menneskerettighetsbrudd og konflikt.

I 2018 utga LAG i samarbeid med flere colombianske organisasjoner en rapport[1] om oljefondets investeringer i skogdrift i Colombia. Rapporten viser at denne produksjonen skaper store sosiale og miljømessige problemer. Den viser videre at investeringene forsterker hovedårsakene til den langvarige konflikten i Colombia. Det er et paradoks at norske investeringer bidrar til å opprettholde konflikter som Norge på den andre siden har investert stort i for å nedskalere. Jeg henviser da selvsagt til den avgjørende og anerkjente rollen Norge har spilt som fredsmekler i Colombia.

Rapporten dokumenterer hvordan disse store norskfinansierte plantasjene har påvirket lokalbefolkningens liv. Den dokumenterer også at vilkårene for Smurfit Kappas konsesjoner til å drive i området ikke overholdes.

Colombia og Brasil er av landene i verden med skjevest jordfordeling, og skjevfordelingen i tilgang til jord har lenge vært kilde til konflikt og krig i området. Området Cauca i Colombia er en region dypt

[1] Rapport LAG 2018, Oljefondets investeringer i Colombia: http://www.latin-amerikagruppene.no/assets/documents/Rapport_Oljefondsinvesteringer-i-Colombia_digital.pdf

berørt av politiske, økonomiske og sosiale konflikter. Skogbruk i form av celluloseproduksjon fra gran og eucalyptus har ikke fungert som en løsning på situasjonen, men har tvert imot forverret

problemet. Smurfit Kappa har en betydelig påvirkningsevne når det gjelder innføring av nye lover og offentlig politikk som forsterker denne konsentrasjonen av jord. I tillegg har dette selskapet vært involvert i krenkelser av grunnleggende rettigheter til lokalbefolkningen og urfolk.

LAGs rapport «Den grønne ørken»[2] fra 2016 om eukalyptusindustrien i delstaten Bahia i Brasil, viser at SPUs investeringer i selskapene Suzano, Fibria og Stora Enso fører til tørke i regnskogen, utsletting av biologisk mangfold, branner og forurenset drikkevann, i tillegg til tvangsflytting av urfolk og bønder.

Driften i de omtalte selskapene i Brasil og Colombia betyr brudd på ILO-konvensjonen 169, menneskerettigheter og på SPUs egne retningslinjer for ansvarlig forvaltning; paragraf 3 punkt c) om alvorlig miljøskade og a) om grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene.

LAG mener det er uakseptabelt at Norge investerer store summer i selskaper som bidrar til systematisk krenkelse av både menneskerettigheter og urfolksrettigheter. Norge er på denne måten medansvarlig i å undergrave rettighetene til de som protesterer.

Forholdene beskrevet, er forhold som SPU ifølge egne kriterier og forventingsdokumenter ikke skal finansiere. At SPU likevel har betydelige aksjeandeler i cellulose-industrien i Brasil og Colombia, kan bety at kravene til aktsomhetsvurderinger, eierskapsdialog og oppfølging av forventingsdokumenter ikke fungerer. Betyr dette at Etikkrådet ikke har tilstrekkelig informasjonstilfang?

Når kriteriet for at Etikkrådet fanget opp saken er at selskapets motstandere må bli hørt gjennom media og plukket opp av et konsulentbyrå, som vi kan lese i fondsmeldingen om Etikkrådets arbeid under de atferdsbaserte kriteriene (kap 6.2.2), plasseres ansvaret over på lokalsamfunn og vekk fra investor. Det vil i praksis være umulig for aktører i samfunn der maktstrukturen allerede er skjev, å få tilgang til media som talerør for sin sak, for å kritisere pengesterke selskaper.

LAG mener kravene til aktsomhetsvurderinger også inkludere analyser av maktforholdene mellom selskap og lokalsamfunn, for å unngå at norsk kapital investeres i splitt- og herskstrategier i land preget av ujevne maktforhold.

LAG oppfordrer finanskomiteens medlemmer til å:

- Sørge for mekanismer i SPU som sikrer nulltoleranse for investering i selskaper hvis virksomhet har negativ innvirkning på menneskerettigheter
- Be NBIM sikre mekanismer som sørger for at målselskaper ikke drar nytte av konflikt og skjeve maktforhold i lokalsamfunnet.

2. Rapportering om eierskapsutøvelsen.

LAG ser positivt på implementeringen av forventningsdokumentet til selskapene om menneskerettigheter fra 2016. Dokumentet bygger på internasjonale konvensjoner og standarder. Samtidig savner vi innsyn i dialogen med selskapene og aktsomhetsvurderingene som blir gjort både i

[2] Rapport 2016: Den grønne ørkenen, LAG. https://issuu.com/lag-brigader/docs/den_gr__nne__rkenen__interaktiv._/2

forkant av investeringer og etter at SPU er involvert i et selskap. Dette må til for å sikre at retningslinjer for ansvarlig forvaltning og forventningsdokumentene blir fulgt.

Vi registrerer at flere sivilsamfunns-aktører tidligere har etterlyst mer informasjon om hvordan forventingsdokumentet om menneskerettigheter følges opp i praksis, uten å ha sett en stor bedring i rapporteringen på dette. Det er behov for å synliggjøre ytterligere hvordan menneskerettigheter, herunder urfolks rettigheter ivaretas i forvaltningen av fondet.

Etikkrådet uttrykker i fondsmeldingen at de mangler tilfang av informasjon i flere markeder, og de er derfor bekymret for at selskaper behandles ulikt. LAG er svært bekymret for at rådet og banken i sum ikke har tilstrekkelig med virkemidler til å sikre at kravene om ansvarlig forvaltning er tilfredsstilt (kap. 6.5.2). Vi oppfordrer Finanskomiteen til å få oversikt over hvilke konkrete markeder Etikkrådet viser til.

Rapporteringen om klimarisiko er svært god og bør være et eksempel til etterfølgelse. Her er det målbare og metodisk etterprøvbare kriterier som ligger til grunn. LAG ser ingen grunn til at NBIM ikke kan utvikle lignende rapportering for menneskerettigheter og urfolksrettigheter.

LAG anbefaler Stortingets finanskomité å:

- Be NBIM utvikle målbare og metodisk etterprøvbare kriterier som brukes i land-for-land rapportering for menneskerettigheter og urfolksrettigheter
- Etterspørre og offentliggjøre rapport fra NBIM på fremdrift og resultater av eierskapsdialoger.
- Få innsyn i hvilke markeder Etikkrådet mener ikke åpner for tilstrekkelig informasjon om menneskerettighetssituasjoner.
- Kreve innsyn og offentliggjøre vurderinger og beslutninger om utsalg og eksklusjon gjort med hensyn til atferdsbaserte kriterier.